

Effectief werken met groepen

John Visser

Effectief werken met groepen

**Praktische tips voor wat je wel en
niet moet doen met groepen**

Met spelen om de groepsvorming te stimuleren

Tweede druk

Effectief werken met groepen – John Visser
© 2020 Uitgeverij Panta Rhei, Katwijk aan Zee

ISBN 978.90.8840.223.4
NUR 100/810

Grafische verzorging en omslag: FTP-Focus to Prepress, Zuidplas

Illustraties: www.micheldeboer.net

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm, internet of op welk andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Inhoudsopgave

Over de auteur	6
Richtlijnen voor het gebruik van dit boek	7
Deel 1: tips voor het werken met elke groep	9
Preventieve maatregelen	10
Doelen: schrijf op wat je wilt; niet wat je niet wilt	21
Activiteitendoelen en sociale doelen	23
Wees niet bang, wees voorbereid!	27
Begeleid het proces van feedback geven zorgvuldig	29
Durf soms nee te zeggen tegen video!	32
Beloof niet dat je het niet door zult vertellen	34
Flow	36
Heb je kijkers? Laat ze meedoen!	39
Creëer veiligheid voor iedereen: sluit niet (onbedoeld) bepaalde individuen uit	41
Blijf ademen en doe dat goed; je stem, je autoriteit en je effectiviteit zullen verbeteren	47
Deel 2: tips bij het werken met specifieke groepen	51
Doelgroep: Kinderen van 4 tot 7 jaar	52
Doelgroep: Kinderen van 8 tot 12 jaar	58
Een goede begeleider is voorbereid, een slechte wordt verrast	61
Doelgroep: Jongeren	63
Hoe te handelen bij conflicten	68
Scheiding van werk en privé	69
Tips voor deelnemers die wat extra structuur nodig hebben	72
Deel 3: binnengericht/buitengericht gedrag; een praktische benadering	81
Suggesties voor het omgaan met binnengericht gedrag	83
Suggesties voor het omgaan met buitengericht gedrag	85
Deel 4: de spelen	89
Vertrouwensspelen	92
Nog meer spelen die geschikt zijn om te werken aan sociale doelen en competenties... ..	103
Muziekspelen: spelen met ritme	110
Introductiespelen: kennismakingsrondjes zijn vaak ongemakkelijk en stressvol. Hoe dit te vermijden?	116
Spelen met een speels competitie-element	129
Spelen met impulsen	135
Spelen met schaduwen	144
Creatief gebruik van de overheadprojector	148
Coördinatieoefeningen: een prima manier om de hersenen effectief te activeren.	150
Dankwoord	158
Bibliografie	159

Over de auteur

John Visser is docent aan de Hogeschool Arnhem en Nijmegen in Nederland. Hij werkt bij twee opleidingen: Social Work en Verpleegkunde. Daarnaast doceert hij interculturele communicatie aan de University of Saint Joseph, Connecticut, USA.

Gedurende zijn loopbaan heeft John vier opleidingen afgerond die hij combineert in zijn werk. Om te beginnen heeft hij zijn Bachelor of Social Work behaald en werkte hij in de jeugdpsychiatrie. Daarnaast heeft hij de Hogeschool voor de Kunsten (Docent Theaterschool Amsterdam) afgerond. Tijdens zijn werk heeft hij zijn doctorandus Antropologie aan de Universiteit van Amsterdam behaald, en een opleiding Didactiek aan de Hogeschool van Amsterdam.

John heeft gewerkt met honderden groepen, variërend van kleine kinderen tot volwassenen, in verschillende settings. Hij heeft gewerkt op 55 scholen binnen het (speciaal) onderwijs. Binnen deze scholen lag de focus op het gedrag van de leerlingen of op de specifieke behoeftes van leerlingen met een beperking. Een aantal locaties waren verbonden aan psychiatrische instituten. Op sommige scholen creëerden de leerlingen theatervoorstellingen waarbij spel, beweging en dans gebruikt werd. Of het nu theatervoorstellingen betrof of reguliere therapeutische settings, het onderliggende doel was altijd het ontwikkelen van vaardigheden op sociaal gebied. De doelen waren onder andere gericht op het bevorderen van groepscohesie, zelfvertrouwen, initiatief nemen, leiderschap en teambuilding.

Richtlijnen voor het gebruik van dit boek

Om te beginnen wil ik graag melden dat mijn stijl van schrijven instructioneel is en ‘stellig’ geschreven. Ik waarschuw mijn studenten dan ook altijd: “Ik probeer niet te pretenderen dat ik alleswetend ben of dat ik gelijk wil hebben. Ik kom uit Amsterdam en daar spreken we op een directe manier.” Daaraan voeg ik toe: “Ik laat *mijn* voorbeeld zien. Als je mij vraagt of deze manier van werken aanslaat, is mijn antwoord een volmondig ja. Vraag je echter of er ook andere manieren zijn, dan is mijn antwoord dat dit ook het geval is.” Ga bij het lezen zelf na wat bij *jou* past. Dat doe ik ook: ik *doe* wat ik *zeg*, ook in de praktijk met de studenten. Dit is *mijn* voorbeeld. Wat ik doceer, voer ik zelf ook uit in de praktijk.

Wat ik hier presenteer is een verzameling van tips, methoden en ‘micro-theorieën’ over het werken met groepen. De groepen worden naar leeftijd beschreven, vanaf 4 tot 20 jaar oud. Het klinkt misschien grappig, maar veel aandachtspunten bij het werken met kinderen gelden net zo goed wanneer je met volwassenen werkt. Dus zelfs als je met volwassenen werkt, adviseer ik een blik te werpen op alle onderwerpen, ook als het gaat om het gedeelte over kleuters. Probeer dit boek te zien als een geheel, en koppel de tips niet alleen aan de beschreven groepen.

Zoals ik schrijf in de paragraaf over het bereiken van doelen, stel ik voor om niet aan méér dan twee aandachtspunten tegelijkertijd te werken. Dit geldt ook voor jou als begeleider: focussen is de beste manier om jezelf te ontwikkelen. Te veel doelen en tips in één keer maakt dat je je focus verliest.

Dit boek bestaat uit vier delen. Het onderwerp van deel één is: wat wel en niet te doen tijdens het werken met groepen. Deze tips en aandachtspunten zijn van toepassing op iedere groep. Het is gericht op het organiseren van activiteiten, en op communicatie met groepen in het algemeen. Deel twee is gericht op specifieke groepen. Hoewel ik groepen beschrijf wil ik graag duidelijk maken dat er niet zoiets bestaat als een homogene groep. Ook al vallen mensen bijvoorbeeld binnen dezelfde leeftijdsgroep, iedere persoon is een individu. Aan de andere kant zijn er een aantal zaken die met name gelden voor één bepaalde groep. Binnen dit boek

maak ik dus gebruik van een groepsindeling gebaseerd op de overeenkomsten. In dit deel staan tips en onderwerpen die gemakkelijk worden vergeten. De zaken waarvan ik wenste dat iemand mij erop had gewezen voordat ik begon te werken met deze specifieke groepen. Deel drie begint met de uitleg van het binnengericht/buitengericht gedragsprincipe: de twee manieren waarop mensen omgaan met nieuwe, uitdagende situaties en de gevolgen voor jou als begeleider. Alhoewel dit deel geschreven lijkt voor jongeren, is het toepasbaar voor alle deelnemers, ongeacht hun leeftijd of achtergrond. Vanuit dat kader volgt in deel vier een reeks van spelen, die leuk zijn om te doen en zeer geschikt zijn bij het werken aan positieve veranderingen van sociaal gedrag.

Bedankt voor je aandacht en het lezen van mijn tips. Dit is mijn bijdrage en ik hoop dat het nuttig zal zijn. Heb je tips of mis je iets? Laat het weten! Aarzel niet om me te mailen.

DEEL EEN

Tips voor het werken met elke groep

Je weet dat je gaat werken met een groep. Dit kan een groep kinderen, jongeren of een groep volwassenen zijn. Je kan ook een groep hebben waarbij een specifieke benadering vereist is. Dat hangt vaak samen met de instelling waarbinnen je werkt. Natuurlijk bereid je je mentaal voor. Je denkt bijvoorbeeld aan het moment dat je de deelnemers voor de eerste keer ontmoet, het moment dat alle ogen op jou gericht zijn met een blik die zegt: "Wat gaan we nu doen?"

Wanneer je weet dat er deelnemers zijn die een specifieke aanpak nodig hebben zul je als vanzelf denken 'Wat moet ik weten over die aanpak? Wat is de achtergrond? Wat moet ik doen als er iets gebeurt? Wat moet je wel, en juist niet doen? Welke zaken kun je vooraf al bedenken?' Deze voorbereiding spreekt voor zich. Natuurlijk doe je dit, je bent immers een professional. Maar ook wanneer je gaat werken met een groep waarbij een speciale aanpak geen rol speelt, is het goed om voorbereid te zijn. Er zijn veel zaken waarover je van te voren al kunt nadenken. Eigenlijk is dit ook vanzelfsprekend, maar veel (beginnende) begeleiders denken daar *niet* aan. De reden? Het gaat zonder na te denken. Het is zo vanzelfsprekend dat veel mensen het *vergeten*. Dat is de reden waarom veel begeleiders dezelfde fouten maken als ze werken met een groep die nieuw voor hen is.

Vaak kunnen deze fouten eenvoudig voorkomen/vermeden worden. Dát is mijn doel binnen dit hoofdstuk. Wat hier nu volgt is een lijst van onderwerpen die je in gedachten kunt houden wanneer je activiteiten voor een nieuwe groep gaat voorbereiden. Doe er je voordeel mee en maak niet dezelfde fouten die vele begeleiders (inclusief mijzelf) al gemaakt hebben.

Preventieve maatregelen

Zijn er al regels? Neem die dan over

Soms zal je gaan werken met een groep die weliswaar nieuw voor jou is, maar als groep al bestaat, zoals een klas. Is dat het geval, ga dan na of er activiteiten worden gegeven die vergelijkbaar zijn met wat jij gaat doen. Zijn er regels waaraan de deelnemers al gewend zijn en die goed werken? Misschien is het bijvoorbeeld de gewoonte dat wanneer de begeleider in zijn handen klapt de kinderen in een kring gaan zitten. Zo ja, maak dan gebruik van diezelfde regel.

Hoe wil je worden aangesproken?

Wanneer je begint te werken met een groep, denk dan na over hoe je jezelf gaat introduceren. Besluit van te voren hoe je wilt dat de deelnemers jou aanspreken. Ik wil niet stellen dat er één goede of juiste manier is. Echter, hoe ze je aanspreken heeft effect op de relatie tussen de deelnemers en jou als begeleider. Wanneer je op een nieuwe plek gaat werken, vraag dan je collega's wat gebruikelijk is. Mocht iedereen worden aangesproken met de voornaam, volg dan die praktijk. Het is natuurlijk wel zaak dat ook jij je daar comfortabel bij voelt. Heerst er een cultuur van het zeggen van meneer of mevrouw, ga daar dan in mee. Wil je tegen de gangbare praktijk in gaan en liever op een andere manier aangesproken worden, peil dan eerst even bij je collega's wat zij hiervan vinden. Dit kan een hoop problemen voorkomen.

Geen namen, geen contact

Wanneer je werkt met een groep, wat voor groep dan ook, is het *altijd* je prioriteit om de namen te leren. Ik weet dat dat moeilijk is, vooral wanneer je met meerdere groepen werkt. Het is echter noodzakelijk. Als je de namen van de leden van de groep niet kent is het praktisch onmogelijk om een band op te bouwen en te werken aan sociale competenties en gedrag. Denk maar aan leraren die je in het verleden had. Als ze de namen niet wisten was één van de klachten: "Het kan leraar X niets schelen, hij weet mijn naam niet eens! We zijn gewoon nummers." Die leraar had dus geen goed contact met zijn leerlingen. Realiseer je als begeleider dus goed dat het essentieel is om te weten wat de namen van de deelnemers zijn waarmee je werkt.